

VEDLEGG

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Utenriksministeren

Utenriks- og forsvarskomiteen
v/leder Anniken Huitfeldt

Oslo, 22. mars 2021

Uttalelse fra Utenriksdepartementet ang. Dokument 8:127 S (2020-2021) – representantforslag fra representantene Enger Mehl, Mossleth og Gjelsvik

Jeg viser til Utenriks- og forsvarskomiteens brev av 10. mars 2021, der det bes om Utenriksdepartementets uttalelse til Dokument 8:127 S (2020-2021) fra representantene Emilie Enger Mehl, Siv Mossleth og Sigbjørn Gjelsvik, hvor det foreslås at regjeringen bør «utrede hvordan hemmelighold og mangel på demokrati i EUs lovgivende organer påvirker lover og regler som skal gjelde i Norge».

Jeg viser også til mine innlegg under interpellasjonsdebatten i Stortinget dd. om representanten Enger Mehls interpellasjon 32 (2020-2021) «om at Norge er bundet av en mengde EU-regler som har blitt til i udemokratiske lovprosesser uten åpenhet og gjennomsiktighet».

EUs regelverk omfatter en rekke viktige samfunnsområder med stor betydning for folks dagligliv – og muligheten for demokratisk innflytelse på EU-reglene er sentralt. Det følger av EUs traktater at EU-borgere har en rett til å delta i EUs demokratiske liv, og dette reflekteres klart i EUs lovgivningsprosess og i de lovgivende organenes arbeid. Også norske aktører kan være med å påvirke regelverksutviklingen. Det vil jeg komme tilbake til.

EUs Råd består av representanter for medlemslandenes regjeringer. Representantene står demokratisk ansvarlige overfor sine egne lands nasjonalforsamlinger og borgere, og er bundet av sine folkevalgte representanters synspunkter når de deltar i diskusjoner på EU-nivå. Gjennom nasjonale valg har altså EU-borgerne mulighet til å påvirke EUs beslutninger. Europaparlamentets medlemmer er på sin side direkte valgt av EU-borgerne og står ansvarlige overfor sine velgere, uavhengig av nasjonale regjeringer og parlamenter. Europaparlamentet er ikke «EUs eneste demokratiske alibi» slik forslagsstillerne hevder, og gir en viktig demokratisk tilleggsdimensjon til

EUs lovgivningsarbeid.

Jeg vil også fremheve at Kommisjonen, som skal godkjennes av Europaparlamentet før innsettelsen, gjennomfører åpne høringer for alle større politiske initiativer, noe som for øvrig er påkrevd i henhold til traktatene (art. 11, Traktaten om EUs virkemåte (TEU) og protokoll nr. 2). Åpne offentlige on-line høringer inngår alltid for initiativer hvor konsekvensanalyser er påkrevd, for initiativer som skal gjennom evaluering og kvalitetskontroll, og for grønbøker (politiske diskusjonsgrunnlag). Disse høringene løper i minst 12 uker. Også norske aktører kan gi innspill til disse høringene.

De lovgivende EU-institusjonene er etter traktatene pålagt å ha en åpen og regelmessig dialog med sivil samfunn og interesseorganisasjoner. Medlemsstatenes nasjonalforsamlinger har en traktatfestet rett til å bli holdt informert om forslag til nytt EU-regelverk, og deltar i regelmessige konsultasjoner om forvaltningen av subsidiaritetsprinsippet.

Jeg er uenig i representantenes påstand om «skjulte maktstrukturer» og om EU-systemet som «fundamentalt udemokratisk». Samtidig deler jeg representantenes syn på viktigheten av åpenhet om regel- og lovutvikling, og av offentlig debatt om hvordan lover blir til – både i Norge og i EU. Slik jeg vektla under interpellasjonsdebatten, styrker slik åpenhet informasjons- og ytringsfriheten, sikrer demokratisk deltakelse, rettssikkerheten til den enkelte, og mulighetene for kontroll fra allmenheten. Det er også en forutsetning for å sikre tillit hos innbyggerne for lovgivning og politiske initiativer.

At arbeidet for økt åpenhet og mer demokrati i EU fortsetter, betyr ikke at det bildet som Senterpartiet tegner opp gjenspeiler virkeligheten. Med henvisningene til «hemmelighold» synes representantforslaget å legge til grunn at EUs eget regelverk ikke vektlegger, eller bare i veldig begrenset utstrekning gir mulighet til, åpenhet, gjennomsiktighet og adgang for unionens innbyggere, nasjonale institusjoner og allmenheten til innsyn i EUs regelutvikling og dokumenter. Her vil jeg imidlertid vise til at EUs institusjoner er underlagt et grunnleggende åpenhetsprinsipp, som siden Lisboa-traktaten har vært knesatt i TEU artikkel 15 (3).

I tråd med det grunnleggende åpenhetsprinsippet, legger EU-institusjonene ut informasjon om lovgivningsarbeidet på sine hjemmesider, slik at enkeltpersoner, bedrifter og organisasjoner kan få innsyn i dette. Kommisjonens forslag til regelverk og strategier publiseres på Kommisjonens hjemmeside. Rådets møtekalender er offentlig og lett tilgjengelig på hjemmesiden, i likhet med konklusjoner fra rådsmøtene. Europaparlamentets møter er i all hovedsak åpne for publikum, og møtene kan følges på videooverføring. Alle forslag og dokumenter som skal diskuteres er åpent tilgjengelige på parlamentets hjemmeside. I tillegg til dette kan det også søkes om innsyn.

EUs regler om dokumentinnsyn, som også følger av TEU artikkel 15 (3), har store likhetstrekk med vår egen lov om rett til innsyn i dokument i offentlig virksomhet (offentlighetsloven). Hovedprinsippet i EUs regler om offentlighet betyr at innsynsnekt krever begrunnelse i et nærmere angitt unntak. Dette er nærmere regulert i forordning 1049/2001, og er blitt presisert gjennom rettspraksis. Enhver har adgang til å søke om innsyn gjennom den prosedyren som er beskrevet der. Som representantforslaget beskriver, har EU siden 1995 hatt en ombudsmann som er valgt av Europaparlamentet. En vesentlig del av ombudsmannens virksomhet er nettopp knyttet til behandling av klager på innsynsanmodninger.

På samme måte som for innsynsretten etter norske regler, er det gjort unntak for visse opplysninger av hensyn til offentlig sikkerhet, personopplysninger, forretningshemmeligheter m.v. Unntaksreglene har vært tolket strengt av EU-domstolen, og EUs institusjoner har en høy innvilgelsesrate for innsynsbegjæringer. I 2018 innvilget Kommisjonen 80 % av innsynsbegjæringene, Rådet 72,2 % og parlamentet 96 %. Kommisjonen mottar flest innsynsbegjæringer og antallet er økende.

Krav til meroffentlighet og åpenhet når det gjelder praktisering av innsyn er gjenstand for debatt og økende oppmerksomhet i EUs institusjoner. Det har skjedd en betydelig bevisstgjøring og rettsutvikling på dette feltet – som i høyeste grad fortsatt pågår. Europaparlamentet har for eksempel engasjert seg entydig i favør av nye regler om deling av data fra offentlig sektor, som ledd i det digitale indre marked. Dette er et saksområde der EU viser innovasjon og en pådriverrolle for å fremme tilgjengeliggjøring av offentlige data og data som er finansiert av det offentlige.

Både Europaparlamentet og Kommisjonen er opptatt av økt åpenhet. Europaparlamentet vektlegger at innbyggerne skal ha tilgang til et bredt spekter av informasjonskilder som grunnlag for egne standpunkt. Av den grunn ønsker Parlamentet en mer proaktiv tilnærming til åpenhet fra alle institusjonenes side og mener at EU-institusjonene må ha en løpende vurdering av nye metoder for å oppnå maksimal åpenhet. Det er positivt at Europaparlamentet så tydelig fremmer dette kravet, slik de gjør i resolusjonen om åpenhet vedtatt 10. februar i år, som Representantforslaget viser til. Det er også positivt at von der Leyen-kommisjonen har gjort åpenhet til en viktig prioritet. Jeg vil også fremheve den nylig inngåtte avtalen mellom EUs tre lovgivende institusjoner om opprettelse av et transparensregister som skal sikre innsyn i institusjonenes kontakter, inkludert lobbyvirksomhet og mottatte dokumenter.

EU etablerer på initiativ fra kommisjonsleder von der Leyen denne våren Konferansen for Europas fremtid, der demokrati og institusjonelle forhold er blant temaene som vil bli diskutert. Et sentralt spørsmål er hvordan innbyggerne skal bringes nærmere inn i EUs beslutningsprosess. Debatten om mandatet for konferansen skal legges opp bredt og skal være åpen for enkeltpersoner, organisasjoner, arbeidslivets parter og selvsagt medlemslandenes parlamenter og regjeringer.

Denne pågående debatten i EU om demokrati og åpenhet er viktig, og regjeringen følger nøye med på den. At man har denne typen debatt er i seg selv en styrke. Alle demokratiske samfunn må påse at det til enhver tid praktiseres tilstrekkelig åpenhet og sikres størst mulig engasjement og deltakelse fra innbyggerne i lovgivningsprosessen.

Regjeringen er derfor opptatt av å bidra til økt kunnskap og bevissthet i Norge om EU-samarbeidets betydning for innbyggerne i Norge og norsk næringsliv, og å legge til rette for at offentligheten skal få god informasjon om Norges samarbeid med EU. Jeg vil fremheve at det de siste årene gjort mye for å synliggjøre EUs institusjoner og EUs politikk og konkrete regelverksutforming i Norge, for eksempel gjennom Lovdata (EUROPALOV) og annen informasjon rettet mot et bredt publikum, informasjon om diverse høringer og andre konsultasjonsmekanismer.

Gjennom EØS-avtalen har Norge traktatfestede rettigheter til å bli inkludert og få innsyn i tidlige faser i EUs regelutvikling, på linje med EUs medlemsland. Stadig mer regelutvikling hviler på forskning og innhenting av ny kunnskap som er nært knyttet til Norges deltakelse i EUs programmer. Der er vi også gjennom EØS-avtalen gitt særlige deltakermuligheter i artiklene 79-82. På grunnlag av EØS-avtalen er det vokst fram deltakermuligheter på en rekke saksområder av sentral betydning for norsk velferd, som helse, mattrygghet, bekjempelse av forurensning, forbrukervern og luftfartssikkerhet.

Sjansene for å få gjennomslag og påvirke innholdet i regelverk som er relevant for oss er størst i forberedende faser. Derfor benytter vi oss av muligheten som ligger i EØS-avtalen til å delta i ekspertgrupper og komitéer under Kommisjonen og i EUs byråer når forslag er under forberedelse. I tillegg har norske aktører, inkludert norske myndigheter, som tidligere beskrevet mulighet for å gi innspill gjennom EUs åpne høringsprosesser. Regjeringen og embetsverket har utstrakt kontakt med Kommisjonen, Rådet og Europaparlamentet. Regjeringen legger videre vekt på konsultasjoner med berørte aktører, og innen EØS/EFTA-arbeidet er det egne rådgivende organer med representanter fra parlamenter og arbeidslivets parter som gir innspill til myndighetene.

EØS-avtalen er Norges viktigste internasjonale avtale, og har bred støtte i befolkningen og på Stortinget. EØS-avtalen har tjent norske interesser og norske innbyggere svært godt i 25 år, og er av avgjørende viktighet for vår økonomi, velferd og samarbeid på en rekke områder.

Regjeringen kommer ikke til å utrede «hvordan hemmelighold og mangel på demokrati i EUs lovgivende organer påvirker lover og regler som skal gjelde i Norge, norske innbyggere og norske interesser». Som beskrevet over, er jeg uenig i premisset for representantforslaget. Regjeringen vil fortsette å føre en aktiv og effektiv europapolitikk og benytte de mulighetene vi har gjennom vårt avtaleverk og samarbeid med EU,

særlig EØS-avtalen, til å påvirke og medvirke i regelutviklingen i tråd med norske interesser og gode felleseuropeiske løsninger.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in black ink, reading "Ine Eriksen Søreide". The signature is written in a cursive, flowing style.

Ine Eriksen Søreide